🐘 מי מסתתר במוזיקה? הקרנבל של החיות

כיתה א' | מוזיקה | 45 דק' | שיעור לפי מעגל הלמידה · מערך למורה

❓ איך מוזיקה יכולה לספר לנו על חיה – בלי מילים?

עיגון בתוכנית הלימודים: כיתות א'–ב' – תכונות הצלילים: גובה צליל, טמפו, כלי סולו (תכנית הלימודים במוזיקה לבית הספר היסודי (כיתות א'–ו'), משרד החינוך – הפיקוח על הוראת המוזיקה – כיתות א'–ב', האזנה: תכונות הצלילים)

„התלמידים יבחינו בהבדלי טמפו בולטים (פעמה: איטית – מהירה) וישוו ביניהם. (...) התלמידים יזהו הבדלים בולטים בגובה הצליל (גבוה או נמוך). (...) התלמידים יזהו כלי נגינה בולטים, במיוחד בחלקי סולו ביצירה."

מטרות

מטרה מרכזית: התלמידים יבחינו בהאזנה בין צליל גבוה לצליל נמוך ובין טמפו מהיר לאיטי, ויראו זאת בתנועה ובבחירת כרטיס, בשני קטעים מ"הקרנבל של החיות".

- התלמידים יזהו בהאזנה צליל גבוה וצליל נמוך ויראו זאת בתנועת יד (למעלה / למטה).
- התלמידים יבחינו בין קטע מהיר לקטע איטי ויביעו את ההבדל בתנועה.
- התלמידים יבחרו גובה צליל וטמפו לנגינת חיה חדשה ויסבירו במשפט אחד את הבחירה.

ידע קודם: שירה ותנועה לפי שיר בגן. · היכרות עם בעלי חיים ותנועתם (פיל, ציפור, צב). · מחיאות כף בקצב פשוט.

מושגים: צליל גבוה וצליל נמוך · טמפו: מהיר ואיטי · כלי סולו · מלחין

חומרים: לוח חכם או מחשב עם רמקולים · כרטיסי תמונה: פיל, ציפור, צב, אריה, קנגורו · צעיפים או סרטי בד לתנועה · כלי הקשה פשוטים: תוף יד, משולש, מקלות, פעמונים · מחשב או לוח חכם לסימולטור

מהלך השיעור לפי שלבי מעגל הלמידה

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **5 דק'**	*מאתרים ידע קודם: איך חיות הזות ואיך זה יכול להישמע.* 1. מראה כרטיס פיל וכרטיס ציפור: "איך הפיל הולך? איך הציפור עפה?" – שני ילדים מדגימים בתנועה. 2. שואלת: "אם הפיל היה שיר – הוא היה מהיר או איטי? הצלילים שלו גבוהים או נמוכים?" כל ילד מראה ביד. 3. מספרת שהמלחין קאמי סן-סאנס כתב יצירה שלמה על חיות – בלי אף מילה – ומציגה את השאלה המובילה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "הפיל לאט ובום-בום, הציפור ציף-ציף מהר". • תפיסה שגויה נפוצה: "נמוך" = "בשקט" ← המורה מנגנת צליל נמוך וחזק בתוף: "חזק – וגם נמוך."

2. התנסות **12 דק׳**	*התנסות: מאזינים, זזים וממיינים רמזים – לפני שנותנים שמות.* 1. מקרינה את קטע הפיל מהקונצרט (7:45–9:30) – "הקשיבו ואל תגלו בקול!" הילדים זזים במקום עם צעיפים ורק אז מנחשים. 2. משמיעה קטע שני – הציפורים (מ-16:50, כדקה ורבע; חליל גבוה ומהיר) – ושוב: זזים, ואז מנחשים. 3. אחרי כל קטע: "מה בדיוק שמעתם שעזר לכם לנחש?" רושמת את מילות הילדים על הלוח. 4. בסימולטור, ילד אחר בכל פעם גורר רמז לחיה שלו ומסביר. 🎬 **סרטון:** The IPO for Kids - The Carnival of the Animals • Full Concert (Israel Philharmonic - הפילהרמונית הישראלית) – youtube.com/watch?v=cIyex97eBNU 🕹️ **סימולטור:** של מי הרמז הזה? – מצאו לכל חיה את הרמזים שלה. (בעמוד השיעור באתר) **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "בפיל היו צלילים עבים וכבדים", "בציפורים זה היה מהר ודק". • קושי צפוי: ילד מנחש לפי מה שראה בסרטון ולא לפי מה ששמע ← בקטע השני המורה מסתירה את המסך ומשמיעה רק צליל.
3. המשגה **10 דק׳**	*מהמיון אל המושגים: גובה צליל, טמפו וכלי סולו.* 1. מצביעה על המיון בסימולטור: "מה משותף לכל הרמזים של הפיל? ושל הציפור?" 2. אני מדגימה: מנגנת פעמון גבוה ותוף נמוך. "זה צליל גבוה – אני מרימה יד. זה צליל נמוך – אני מורידה יד." 3. נעשה יחד: המורה מנגנת 6 צלילים מעורבבים בפסנתר או בפעמונים והילדים מראים ביד למעלה / למטה. אחר כך היא מוחאת כף לאט ומהר והילדים הולכים במקום – וקוראת לזה "טמפו". 4. מספרת: בקטע הפיל מנגן לבד כלי קשת גדול ונמוך – הקונטרבס; בקטע הציפורים – חליל גבוה. כלי שמנגן לבד הוא "כלי סולו". **מושגים:** צליל גבוה – צליל דק ו"למעלה", כמו ציוץ של ציפור או חליל. · צליל נמוך – צליל עבה ו"למטה", כמו צעדים של פיל או קונטרבס. · טמפו – כמה מהר או לאט המוזיקה זזה. · כלי סולו – כלי שמנגן לבד, כשכל השאר מלווים אותו או שותקים. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "הפיל – נמוך ואיטי; הציפור – גבוה ומהיר". • תפיסה שגויה נפוצה: "מהיר" ו"גבוה" זה אותו דבר ← המורה מנגנת צליל גבוה לאט מאוד: "גבוה – אבל איטי." **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • למה לדעתכם סן-סאנס בחר כלי גדול ונמוך לפיל ולא חליל? (הסקה)
4. יישום – ביצועי הבנה **11 דק׳**	*ביצוע הבנה: בוחרים גובה צליל וטמפו לנגינת חיה חדשה.* 1. מחלקת לארבע קבוצות כרטיס סודי של חיה חדשה: ארנב, נחש, דוב, דבורה. 2. כל קבוצה מחליטה: צליל גבוה או נמוך? טמפו מהיר או איטי? איזה כלי הקשה מתאים? (3 דק׳). 3. כל קבוצה מנגנת את החיה, והשאר מנחשים ומסבירים איך ניחשו ("כי זה היה נמוך ואיטי – דוב"). **משימה:** נגנו חיה בלי מילים! בחרו: צליל גבוה או נמוך, טמפו מהיר או איטי וכלי מתאים – והחברים ינחשו. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "לדבורה בחרנו משולש מהר – כי היא קטנה ומזמזמת". • קושי צפוי: הקבוצה מנגנת חזק ומהר בכל חיה ← המורה שואלת "האם הדוב ממהר?" ומבקשת לנגן שוב בטמפו אחר. **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • איזו חיה הייתה קשה לנחש? מה הקבוצה הייתה יכולה לשנות כדי שיהיה ברור יותר? (הערכה)

5. סגירת המעגל – רפלקציה והערכה **7 דק'**	*סגירת המעגל: כרטיס יציאה, שאלון ורפלקציה.* 1. כרטיס יציאה (2 דק'): המורה מנגנת שני צלילים – ילדים מרימים כרטיס "גבוה" או "נמוך"; אחר כך שתי מחיאות – כרטיס "מהיר" או "איטי". המורה רושמת מי טעה. 2. שאלון בלוח החכם – הילדים מצביעים על התשובה (3 דק'). 3. חוזרת להשערה מהפתיחה ושואלת שאלת רפלקציה אחת (2 דק'). **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: מרימים "נמוך" לתוף ו"גבוה" לפעמון. • טעות צפויה: מבלבלים "חזק" עם "גבוה" ← המורה מנגנת שוב את אותו צליל חלש וחזק. 📝 **שאלון** (6 שאלות) **ורפלקציה** – בדף לתלמיד. 🎟️ **כרטיס יציאה:** הקשיבו לשני הצלילים: הרימו "גבוה" או "נמוך". הקשיבו לשתי המחיאות: הרימו "מהיר" או "איטי". • מרים כרטיס נכון לגבוה / נמוך • מרים כרטיס נכון למהיר / איטי • לא מבלבל בין חזק לגבוה

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

גבוה / נמוך	התנסות (קטעי פיל וציפור) והמשגה (הדגמה ותרגול ביד)	כרטיס היציאה (חלק 1), שאלה 1 בשאלון
מהיר / איטי	התנסות (תנועה) והמשגה (מחיאות)	כרטיס היציאה (חלק 2), שאלות 2–3 בשאלון
בחירת גובה וטמפו לחיה חדשה	יישום – נגינת חיה בקבוצות	ביצוע הקבוצה וההסבר שלה, ניחוש הכיתה

התאמה לשונות

מתקשים	• שתי חיות בלבד (פיל וציפור), תנועת יד למעלה / למטה במקום מילים, כרטיסי תמונה לרמזים • בקבוצה: ילד תומך מחזיק את כרטיס ההחלטות (גבוה/נמוך, מהיר/איטי)
בינוניים	• שלוש חיות, מיון בסימולטור והסבר במשפט אחד
מתקדמים	• חיה רביעית מהקונצרט – הצבים (6:40–7:45): לזהות שהמוזיקה איטית מאוד ולשער למה זה מצחיק (ריקוד מהיר שמנוגן לאט) • להוביל את הקבוצה בבחירת כלי סולו לחיה החדשה ולהסביר למה

מחוון

- מזהה נכון צליל גבוה וצליל נמוך בשתי דוגמאות לפחות.
- מבחין בין קטע מהיר לאיטי ומביע זאת בתנועה.
- בוחר עם הקבוצה גובה וטמפו שמתאימים לחיה ומסביר במשפט.
- מזהה שבקטע הפיל מנגן כלי אחד לבד (סולו).

רב-תחומיות

- מדע וטכנולוגיה: תכונות של בעלי חיים – גודל, משקל ואופן תנועה (הליכה כבדה, מעוף) – הן מה שהמוזיקה מתארת, והילדים מקשרים בין התכונה לבין הצליל.
- חנ"ג: תנועה במרחב לפי המוזיקה: הליכה איטית וכבדה מול ריצה קלה ומהירה, בהתאם לטמפו ששומעים.

תשובות השאלון: 1–ב · 2–א · 3–ג · 4–ב · 5–א · 6–ג

🐘 מי מסתתר במוזיקה? הקרנבל של החיות

שם _____ כיתה _____ תאריך _____

❓ אֵיךְ מוּזִיקָה יְכוֹלָה לְסַפֵּר לָנוּ עַל חַיָּה – בְּלִי מִלִּים?

🕹️ **בסימולטור: מָצְאוּ לְכָל חַיָּה אֶת הָרְמָזִים שֶׁלָּהּ.**
מָה מְשֻׁתָּף לְכָל הָרְמָזִים שֶׁל הַפִּיל? וּמָה מְשֻׁתָּף לִרְמָזִים שֶׁל הַצִּפּוֹר?

_____

_____

🛠️ **משימה:** נַגְּנוּ חַיָּה בְּלִי מִלִּים! בָּחֲרוּ: צְלִיל גָּבוֹהַ אוֹ נָמוּךְ, טֶמְפּוֹ מָהִיר אוֹ אִטִּי וּכְלִי מַתְאִים – וְהַחֲבֵרִים יְנַחֲשׁוּ.

_____

_____

_____

📝 שאלון

1. אֵיזֶה צְלִיל מַתְאִים לַפִּיל?

◯ צְלִיל גָּבוֹהַ וְדַק ◯ צְלִיל נָמוּךְ וְעָבֶה ◯ צְלִיל שֶׁל צִיּוּץ

2. מוּזִיקָה מְהִירָה מַתְאִימָה ל...

◯ צִפּוֹר שֶׁעָפָה ◯ צָב שֶׁהוֹלֵךְ ◯ פִּיל שֶׁיָּשֵׁן

3. מָה זֶה טֶמְפּוֹ?

◯ כַּמָּה חָזָק מְנַגְּנִים ◯ אֵיזֶה כְּלִי מְנַגֵּן ◯ כַּמָּה מַהֵר אוֹ לְאַט הַמּוּזִיקָה זָזָה

4. אֵיזֶה כְּלִי מְנַגֵּן אֶת הַפִּילִים בַּקָּרְנָבָל שֶׁל הַחַיּוֹת?

◯ חָלִיל ◯ קוֹנְטְרַבָּס ◯ מִשְׁלַשׁ

5. כְּלִי שֶׁמְּנַגֵּן לְבַד נִקְרָא...

◯ כְּלֵי סוֹלוֹ ◯ כְּלִי שָׁקַט ◯ כְּלִי קָטָן

6. אֵיךְ הַמַּלְחִין סַן-סַאנְס סִפֵּר לָנוּ עַל הַחַיּוֹת?

◯ בְּמִלִּים שֶׁל שִׁיר ◯ בַּתְּמוּנוֹת ◯ בִּצְלִילִים בִּלְבַד

🎟️ **כרטיס יציאה:** הַקְשִׁיבוּ לִשְׁנֵי הַצְּלִילִים: הֵרִימוּ "גָּבוֹהַ" אוֹ "נָמוּךְ". הַקְשִׁיבוּ לִשְׁתֵּי הַמַּחְיאוֹת: הֵרִימוּ "מָהִיר" אוֹ "אִטִּי".

_____

_____

🪞 רפלקציה

אֵיזוֹ חַיָּה הָכִי קַל הָיָה לִי לְנַחֵשׁ? לָמָּה?

_____

מָה עָזַר לִי לְנַחֵשׁ – הַגֹּבַהּ שֶׁל הַצְּלִילִים אוֹ הַמְּהִירוּת?

מָה הִפְלִיא אוֹתִי הַיּוֹם?

אֵיזוֹ חַיָּה הָיִיתִי רוֹצָה לְנַגֵּן בַּפַּעַם הַבָּאָה?

אני יכול/ה...	בטוח/ה	כמעט	עוד לא
אֲנִי יָכוֹל/ה לְהַגִּיד אִם צְלִיל גָּבוֹהַ אוֹ נָמוּךְ.			
אֲנִי יָכוֹל/ה לְהַגִּיד אִם מוּזִיקָה מְהִירָה אוֹ אִטִּית.			
אֲנִי יָכוֹל/ה לְנַגֵּן חַיָּה בְּעֶזְרַת צְלִילִים בִּלְבַד.			